

Näringsutskottets betänkande

1980/81:37

över motioner om krav på legitimation vid användande av kontokort

Ärendet

I detta betänkande behandlas motionerna

1980/81:800 av Hans Petersson i Röstånga m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående omedelbart införande av legitimationskrav vid användande av kontokort, och

1980/81:1792 av Åke Polstam (c), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag med bestämmelser om legitimationskontroll vid utfärdandet och användandet av kontokort (kreditkort).

Finansbolagens förening har inkommit med en skrivelse i ärendet.

Motionerna

I båda motionerna hänvisas till en av brottsförebyggande rådet (BRÅ) publicerad rapport (se nästa avsnitt) enligt vilken kontokorts- och kreditkortsbedrägerier har kraftigt ökat i antal.

Flertalet av de bedrägerier av detta slag som nu förekommer skulle, sägs det i motion 1980/81:800, inte vara möjliga att genomföra om man vid användning av konto- och kreditkort hade en legitimationskontroll av samma slag som när det gäller check som betalningsmedel i detaljhandeln. Om en legitimationskontroll inte snabbt kan komma till stånd genom frivilliga överenskommelser bör statsmakterna ingripa med tvingande föreskrifter, menar motionärerna. Som viktigaste skäl för legitimationstvång anger de följande. Konsumenterna måste skyddas. Rättsväsendets effektivitet måste upprätthållas – rättsväsendets resurser får inte slösas bort på mängder av små bedrägerier. Den allmänna laglydnaden måste hållas vid makt.

I motion 1980/81:1792 anförts att rikspolisstyrelsens försök att nå en överenskommelse med finansbolagen inte har lyckats. Riksdagen bör därför, säger motionären, i lag kräva bankmässig legitimation av den som köper med kontokort. Han betecknar också som angeläget att kontrollen vid utfärdandet av nya kontokort skärps.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Rapport från brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har som rapport 1980:4 publicerat "När checkbedrägerierna försvann". I denna rapport redovisas bl. a. en undersökning av kontokorts- och kreditkortsbedrägerier, utförd av kriminologen Johannes Knutsson på uppdrag av rikspolisstyrelsen. Brottsutvecklingen belyses av att antalet anmälda brott av angivet slag i Stockholm per år under perioden 1975–1979 växte på följande sätt: 200, 400, 2 000, 3 200 och 4 800. Av kontokorts- och kreditkortsbedrägerierna i landet anmälades år 1979 drygt 60 % i Stockholm. Ca 80 % av anmälningarna avser uttag på stulna eller annorledes förkomna konto- eller kreditkort. Något mindre än 10 % av anmälningarna gäller fall där någon har skaffat och använt sig av konto- eller kreditkort i annans namn. En tredje kategori består av övertrasseringar. Därjämte finns en del övriga fall. Ett antal brott har studerats i en urvalsundersökning. Av resultaten kan följande nämnas. I genomsnitt gav varje genom stöld åtkommet kort i utbyte åt brottslingen varor (eller tjänster) till ett värde av nästan 5 000 kr. Bland de kända lagöverträdarna dominerar en grupp grovt belastade, kriminellt högaktiva personer. Brottslingskategorin liknar i många avseenden 1960-talets checkbedragare. I sin diskussion av resultaten hävdar författaren att den åtgärd som skulle ha största utsikten att påverka mängden brott är införandet av någon form av identitetskontroll vid köp med kort. I detta sammanhang anför att man inte har kunnat konstatera att införandet av legitimationskontroll som medel mot checkbedrägerier medfört några negativa verkningar i form av omfördelningseffekter. Möjligheterna att förebygga kontokorts- och kreditkortsbedrägerier måste således bedömas som gynnsamma, säger författaren.

Kontokortskommittén

Kontokortskommittén (E 1980:04; ordförande: justitierådet Peter Westerlind) har till uppgift att utreda verksamheten med kontokort. I direktiven för kommittén anför bl. a. följande:

Ett problem som kommittén bör uppmärksamma är frågan om missbruk av kontokort från kontohavarens sida eller när kontokort används av obehöriga personer. Kontokort kan hamna i orätta händer t. ex. genom stöld eller om de tappas bort. Konsumentkreditlagen har regler till skydd för kontohavaren, om kontokort i sådana situationer obehörigen utnyttjas för inköp. Utgångspunkten är att risken för ekonomisk förlust skall bäras av kreditgivarna utom i vissa kvalificerade fall, bl. a. om förlust av kortet skett genom grov oaktsamhet.

Kommittén bör bedöma om den kontroll som f. n. utövas vid beviljande av nya kontokortskrediter och vid köp med kontokort kan anses godtagbar eller om ytterligare åtgärder i detta hänseende kan erfordras till förebyggande av missbruk av kontokort.

Framställning från rikspolisstyrelsen och regeringsbeslut

Rikspolisstyrelsen tog i december 1979 initiativ till överläggningar med de parter som berördes av brottsutvecklingen på kontokortsområdet, bl. a. konsumentverket, bankinspektionen, datainspektionen, brottsförebyggande rådet, finansieringsföretagen och köpmannaorganisationer. Styrelsen hävdade att följande åtgärder borde vidtas för att man skulle komma till rätta med brottsutvecklingen:

- 1) Den undersökning som görs innan kontokort utfärdas bör vara så noggrann att kort inte utfärdas i felaktig identitet.
- 2) När kontokort används för köp bör krävas att den som företer kortet legitimerar sig för kontroll av identiteten.
- 3) Ett effektivt system med spärllistor över förkomna kontokort bör upprättas för att hindra att sådana kort används obehörigen.

Då enighet inte kunde nås vid överläggningarna föranstaltade rikspolisstyrelsen om den undersökning som har nämnts i det föregående. Dess resultat redovisades för intressenterna, varefter nya överläggningar hölls i september 1980. Enighet nåddes därvid om punkterna 1 och 3 i rikspolisstyrelsens åtgärdsförslag. Mot ett generellt krav på legitimation ställde sig handels- och finansbolagens företrädare avvisande. Finansbolagens förening har sedermera anslutit sig till rikspolisstyrelsens förslag med det undantaget att man inte vill införa krav på legitimation vid alla inköp med kontokort. Föreningen har föreslagit att man under en försöksperiod av ett år skall kräva legitimation vid kontoköp som avser belopp på 500 kr. och däröver. Rikspolisstyrelsen har i december 1980 överlämnat ärendet till regeringen och därvid föreslagit att en bestämmelse införs som ålägger säljare skyldighet att avfordra köpare bankmässig legitimation för kontroll av köparens identitet i samtliga fall då kontokort används som betalningsmedel. Rikspolisstyrelsen har också föreslagit att identitetskontrollen vid utfärdande av kontokort och skyldigheten att föra effektiva spärllistor fastslås i författning.

Regeringen har i februari 1981 överlämnat rikspolisstyrelsens framställning till kontokortskommittén och därvid erinrat om vad som i kommitténs direktiv sägs beträffande kontrollåtgärder.

Skrivelse från Finansbolagens förening

I en skrivelse till näringsutskottet i mars 1981 hävdar Finansbolagens förening att de lösningar som på sin tid valdes för att man skulle komma till rätta med checkbedrägerierna inte är tillämpliga vid bedrägerier med konto- och kreditkort. Att antalet checkbedrägerier kraftigt minskade i början av 1970-talet bör enligt föreningen främst tillskrivas det förhållandet att man år 1971 slopade dittillsvarande bankgaranti, som innebar att den som mottagit en check som var falsk, undertecknad av fel person eller utan täckning i viss

utsträckning hölls skadeslös av banken. Föreningen hänvisar till att antalet bedrägerier med check- och personkonton – i fråga om vilka generellt legitimationskrav föreligger – steg kraftigt från år 1979 till år 1980 och sistnämnda år låg på samma nivå som antalet bedrägerier med konto- och kreditkort. Inget förhållande pekar på att ett generellt legitimationskrav skulle medföra en minskning av antalet bedrägerier med konto- och kreditkort, säger föreningen.

Utskottet

Den ökade användningen av konto- och kreditkort har åtföljts av en kraftig stegring av antalet bedrägerier med sådana kort, framför allt i form av uttag på stulna kort. Förhållandena har, som framgår av redogörelsen i det föregående, belysts genom en kriminologisk undersökning. Denna har av rikspolisstyrelsen tagits till utgångspunkt för förhandlingar med olika intressenter och för en framställning till regeringen om åtgärder, bl. a. identitetskontroll vid utfärdande av kontokort och krav på legitimation vid köp med kontokort. Regeringen har i februari 1981 överlämnat rikspolisstyrelsens framställning till kontokortskommittén (E 1980:04), som redan tidigare – genom sina direktiv – fått i uppdrag att bedöma behovet av kontrollåtgärder till förebyggande av kontokortsmissbruk.

I motionerna 1980/81:800 och 1980/81:1792 begärs bestämmelser om obligatorisk legitimationskontroll vid användande – och i det senare fallet också vid utfärdande – av kontokort. Med hänsyn till det uppdrag som har lämnats åt kontokortskommittén anser utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna. Utskottet avstyrker alltså dessa.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1980/81:800 och 1980/81:1792.

Stockholm den 27 maj 1981

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Sven Andersson (fp), Nils Erik Wååg (s), Margaretha af Ugglas (m), Birgitta Hambræus (c), Thage Peterson (s), Bengt Sjönell (c), Rune Jonsson (s), Karl Björzén (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Birgitta Johansson (s) och Christer Eirefelt (fp).